

Mgr lic. Dawid Wiech, <https://orcid.org/0000-0003-4799-5511>
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie

Prawo dziecka do integralnego rozwoju własnej tożsamości w kontekście współczesnych zagrożeń społeczno-duchowych

The children's right to the integral development of their own identity in the context of contemporary social and spiritual threats

<https://doi.org/10.34766/fetr.v43i3.306>

Abstrakt: Celem artykułu jest analiza prawa dziecka do integralnego rozwoju własnej tożsamości. Holistyczne ujęcie wymiarów wiary i rozumu w życiu dziecka stanowi fundamentalny aspekt wpływający na kształt jego osobowości, to kim jest i kim będzie w przyszłości. W artykule omówiono podstawowe prawa dziecka, które są zagrożone celowymi działaniami środowisk lewicowo-liberalnych, wymierzonymi w młode pokolenie europejskie XXI w. Powyższe prawa to: niezbywalne prawo do życia, do integralnego wychowania w rodzinie, do rzetelnej edukacji w środowisku szkolnym. Ponadto, omówiono prawo do rozwoju duchowego, w ujęciu kompleksowym tj. chrześcijańskim. Nie powinno ono być zmanipulowane eklektyzmem, scjentyzmem, historyzmem oraz pragmatyzmem.

Słowa kluczowe: prawa dziecka, ochrona tożsamości, integralność, wychowanie, edukacja, duchowość.

Abstract: The article aims to analyse the children's right to the integral development of their own identity. A holistic approach to the dimensions of faith and reason in children's lives is a fundamental aspect that shapes their personality: who they are and who they will be in the future. The article discusses the basic rights of children, which are threatened by deliberate actions by left-liberal circles, targeting the young European generation of the 21st century. The above-mentioned rights are the inalienable right to life, to integral upbringing in the family, and to reliable education in the school environment. In addition, the right to spiritual development in the complex, i.e. Christian, approach. It should not be manipulated by eclecticism, scientism, historicism, and pragmatism.

Keywords: children's rights, protection of identity, integrity, upbringing, education, spirituality.

Wprowadzenie

W niniejszym artykule przedstawiono analizę wskazującą, iż we współczesnej sytuacji społecznej w Europie istnieje potrzeba wzmożenia działań chroniących i pielęgnujących prawo dziecka do integralnego rozwoju własnej tożsamości. Kultura chrześcijańska jest ważnym elementem doświadczania przez Europejczyków dobra, miłości, sprawiedliwości i pokoju. W artykule poddano analizie wprowadzanie do duchowości

chrześcijańskiej destrukcyjnych dla niej koncepcji. Wyrażają się one namnożeniem substytutów religijności, usunięciem z życia kategorii wiary przy jednoczesnej, całkowitej dominacji nauki, a także ignorancją wobec wydarzeń przeszłych i posługiwaniem się nowomową oraz apoteozą pragmatyzmu.

Człowiek jako byt pochodny, z istoty podporządkowany Bogu i ku Niemu skierowany oraz byt substancjalny, posiadający pierwiastek materialny, którym jest ciało i pierwiastek duchowy, jakim jest dusza, stanowi osobę, jednostkę rozumną, niepowtarzalną, a także za siebie odpowiedzialną. Jako podmiot sprawczy stanowi o kształtowaniu swojej tożsamości. Poprzez swoją rozumną działalność tworzy świat wartości wewnętrznych, ale również zewnętrznych (Ślipko, 2004).

Rozwój dziecka powinien być skierowany ku stworzeniu młodemu pokoleniu warunków, pozwalających na integralny rozwój społeczno-duchowy. Potrzebna jest do realizacji tego celu troska o personalistyczny wymiar świata kultury, zapewnienie dobrej jakości czynników zewnętrznych i duchowych rozwoju, które są wolne od destrukcyjnych ideologii, szerzących aberracyjne koncepcje tożsamości człowieka.

Wiele współczesnych środowisk kontestuje prawo do życia w odniesieniu do wzrastania dziecka w łonie matki, próbując dokonać dehumanizacji oraz desakralizacji życia w tej fazie rozwoju człowieka (Borutka, 2000). Należy wskazać, iż w obecnym, niskim stanie świadomości społecznej odnoszącej się do godności dziecka istotnym staje się przypomnianie faktów naukowych, które w dobie rozwiniętej technologii i embriologii nie powinny podlegać ideologicznym manipulacjom. Aktualna wiedza wskazuje jako początek życia osoby ludzkiej moment połączenia się gamety męskiej i żeńskiej, w wyniku czego powstaje niepowtarzalny, w pełni genetycznie uformowany człowiek posiadający określoną płeć, temperament, wzrost, kształt sylwetki, kolor włosów, oczu, etc. (Szymański, 2009). Ponadto, należy uwzględnić aspekt zaczerpnięty z antropologii teologicznej, a więc stworzenie człowieka przez Boga na Jego obraz i podobieństwo. Człowiek jest istotą cielesno-duchową, posiadającą oprócz ciała również duszę, zdolną do więzi ze swoim Stwórcą. Jako najdoskonalsze stworzenie na Ziemi, otrzymał zadanie „panowania nad światem”, jednak do jego realizacji konieczne jest współdziałanie z Bogiem. Każde dziecko posiada godność osoby, Bożego stworzenia, dlatego należy uznać, iż uzasadnionym jest poszanowanie jego niezbywalnych praw (Wojciechowski, 2005).

Wyniki badań naukowych wskazują, iż jakość życia w fazie prenatalnej ma wpływ na dalszy rozwój człowieka, dlatego każdy nienarodzony, oprócz niezbywalnego prawa do życia, ma prawo do przeżywania go od początku w sposób godny, gwarantujący spokój i zdrowie przed i po narodzeniu. W tym zakresie wiele dobrego wniosła naprotechnologia -- *Natural Procreative Technology*, która jako nowa dziedzina medycyny w obrębie zdrowia prokreacyjnego ukierunkowana jest na dobrą diagnostykę zdrowia ojca i matki, a także skuteczne leczenie, w którym wszyscy są traktowani wyłącznie podmiotowo (Wiater, 2009).

Eugeniczna procedura powoływania istot ludzkich sprowadza dzieci do roli produktu, który można kupić, a wadliwy odrzucić. Statystyki Światowej Organizacji Zdrowia podają, że na jedno urodzone dziecko poczęte w ten sposób przypada ok. 20 śmiertelnych przypadków, przy czym należy stwierdzić, iż podana liczba dotyczy tylko udanych urodzeń (Michelmann, Nayudu, 2006). Niepokoi również fakt występowania negatywnych konsekwencji zdrowotnych u dzieci urodzonych z in vitro. Należą do nich: poważne defekty fizyczne, kardiologiczne, urologiczne oraz mięśniowo-szkieletowe (Szymański, 2009). Problemem jest także zapłodnienie heterogeniczne, w którym dziecko nie zna biologicznego ojca, który ograniczył on swój udział w poczęciu wyłącznie do bycia dawcą spermy. Skutkiem powyższego podejścia jest uprzedmiotowienie drugiej osoby, która poprzez instrumentalne traktowanie jest środkiem do celu, a nie celem samym w sobie (Sikora, 2011).

Bóg jako dawca życia ustalił porządek, który człowiek powinien przyjąć, jeśli chce, aby jego życie rozwijało się w pełnym wymiarze i przynosiło doświadczenie spełnienia, radości i miłości. Fundamentalną miarą, która doprowadziła człowieka do pełni człowieczeństwa jest Dekalog. Opierając życie na Bogu człowiek może w pełni egzystować i być odpowiednim autorytetem dla młodych (Kuby, 2013).

W opinii społecznej promuje się apoteozę sukcesu, gloryfikowanie przepychu materialnego i osiąganie korzyści w myśl, iż „cel uświęca środki” (Schwager, 2003). Rodzice i nauczyciele są odpowiedzialni za to, kto jest autorytetem dla dzieci. Nie mogą to być osoby niedojrzałe, zagubione i podatne na manipulacje, gdyż zagraża to podstawowym prawom dojrzewających jednostek (Neufeld, Mate, 2006).

1. Prawo do integralnego wychowania w rodzinie

Stworzenie odpowiednich warunków bytowych i rodzinnych dla kobiet i mężczyzn planujących dzieci było naturalną zasadą w państwach europejskich, które kierowały się wartościami chrześcijańskimi, dobrem ogólnym, zgodnie z koncepcjami ojców założycieli Unii Europejskiej tj. Roberta Schumana, Alcide de Gasperiego, Konrada Adenauera.

Więzi z drugim człowiekiem stają się istotne dla rozwoju osobowości wówczas, gdy komunikacja obejmuje różnorodne formy wymiany zdań, myśli, dlatego należy zwracać uwagę na ich ilość, jakość i intensywność (Alnach, Rusch, 1995). Przyszłość chrześcijańskiego modelu cywilizacji europejskiej zależy od pielęgnowania wartości chrześcijańskich w rodzinach (Huntington, 1996).

Problemy europejskich rodzin wynikają z konkretnych, zdiagnozowanych przyczyn o charakterze społeczno-duchowym. Kościół, kierując się swoją wielowiekową mądrością, wskazuje na konieczność oparcia relacji rodzinnych na Bogu, który będąc wspólnym, przewodnim celem dla wszystkich członków rodziny, jednoczy ich w osobowej miłości

i szacunku względem siebie. Odejście od przestrzegania Bożych przykazań, kierowania się Słowem Bożym i praktykowania religijności stanowi źródło problemów, które zaczynają niszczyć jedność rodziny, integralność wychowania dzieci. Skutkiem są takie zachowania jak: nadużywanie alkoholu i narkotyków, seksualizacja kobiet poprzez sprowadzanie ich wartości wyłącznie do zaspakajania popędu seksualnego, uprzedmiotawianie mężczyzn przez kobiety, traktujące ich wyłącznie jako źródło uzyskiwania korzyści materialnych, itp. Dołączyć należy: trywializację przemocy, egoistycznych postaw mężczyzn względem kobiet i dzieci oraz notoryczne krytykanctwo ze strony kobiet skierowane w kierunku mężczyzn. Młode pokolenia, poprzez budowanie życia na trwałych wzorcach chrześcijańskich, które czerpią od rodziców świadomości holistycznego wymiaru wiary i rozumu, są chronione przed kulturowymi zmianami utożsamiającymi rodzinę i religię z negatywnymi stereotypami (Kaliszuk, 2016).

Odpowiedzialność za prawidłowe wybory swoich dzieci w pierwszej kolejności ponoszą rodzice, którzy dają wzorce swoim dzieciom w środowisku domowym. Wolitywność najmłodszych jest związana z kształtowaniem ich sumienia (Schirmacher, 2006). Należy zauważyć, iż współczesne rodziny żyją w strukturze świata ponowoczesnego, który charakteryzuje się powstawaniem różnorodnych form i nowych cech jakościowych życia małżeńsko-rodzinnego. O ile w przeszłości kryzys, bądź rozpad w życiu małżeństw i rodzin wynikał z powodu wysokiej śmiertelności oraz z przyczyn niezależnych od tworzących je osób, to obecnie rozpad ten najczęściej stanowią rezultat własnych decyzji (Beck-Gernsheim, 2002). Wartości religijne stanowią podstawę holistycznego rozwoju osobowości dzieci, dlatego dorośli nie powinni przyjmować wobec nich postawy bierności, bądź wrogości, lecz należy je afirmować i pielęgnować jako obiektywnie powszechne dobro, które wpływa wyłącznie pozytywnie na całą rodzinę (Gentile, 2006).

2. Prawo do rzetelnej edukacji w środowisku szkolnym

W założeniach „Ojców Zjednoczonej Europy” pojednanie oraz przyszłość kontynentu nie miały być budowane na próżni duchowej, lecz na „trójkątonie” tj. stabilnym fundamencie cywilizacji europejskiej, jakim jest: grecka filozofia wskazująca na umiłowanie mądrości, rzymskie prawo stanowiące o rozdziale przestrzeni świeckiej i kościelnej oraz chrześcijańska etyka z poszanowaniem godności ludzkiej. Podstawą wychowania młodego pokolenia miała być etyka chrześcijańska, praktykowanie cnót obywatelskich: prawdy, równości, szacunku dla każdego, współpracy, uczciwości, odpowiedzialności (Szczerki, 2017).

Jak wykazuje O. Hargie i D. Dickson (2004) komunikacja interpersonalna w swojej złożoności i wielowymiarowości oddziałuje na tożsamość młodego człowieka w sposób pozytywny lub negatywny, stosownie do rodzaju przekazywanych treści (tamże).

M.A. Peeters (2007) wskazuje, iż współcześni młodzi ludzie są narażeni na określoną inżynierię językową, która stosuje dwa sposoby zmiany postrzegania przez nich rzeczywistości. Pierwszy to usuwanie niewygodnych słów przy jednoczesnym zastępowaniu ich nowymi pojęciami, a drugi polega na zmianie słów i nadawaniu im nowych znaczeń. Celowo implementuje się nauczanie pozorne, które polega na wprowadzaniu modyfikacji przedmiotów dotychczas funkcjonujących i zastępowaniu ich całkiem nowymi. Szkoła postmodernistyczna, która docelowo chce zdominować model nauczania w Europie przestaje uczyć myślenia krytycznego, proponując w zamian myślenie relatywistyczne, które promuje odstąpienie od nauczania historycznego kształtującego analizowanie przyczynowo-skutkowe, przy jednoczesnym selekcjonowaniu i interpretowaniu subiektywnie wybranych, wydarzeń z przeszłości. W miejsce rzetelnej wiedzy, logicznego myślenia, problematyzacji wieloaspektowej rzeczywistości wprowadza się testy, standaryzację, a także unifikację wiedzy. Reforma szkolnictwa pobieżnie traktuje historię, usuwa z programu nauczania wybitne dzieła klasyków literatury, redukuje myślenie ucznia do prostych schematów oraz popędów. Kształcenie klasyczne, prowadzone przez wieki, polegało na poznaniu i analizie dzieł dawnych, uczących i wychowujących. Programowe wychowanie do relatywizmu sprawia, że zacierają się granice między tym co wartościowe, a bezwartościowe. Oswajają uczniów, iż każdy z nich ma swoją prawdę, a najwyższą formą stylu życia, jaką mogą osiągnąć to szeroko rozumiana tolerancja. W ostatnich latach społeczeństwo europejskie doświadczyło ewolucji form tolerancji, wyraziło się to w przechodzeniu od tolerancji negatywnej do pozytywnej, i dalej ku jej represywnemu wymiarowi (Nykiel, 2014).

Analizując z perspektywy historycznej zjawiska zachodzące w kulturze zachodnio-europejskiej, zauważyć można stopniową liberalizację interpretacji tolerancji. Początkowo nie wiązana była ona z takimi pojęciami jak: sprawiedliwość, uczciwość, rzędy prawa, rzetelność. W dowodzeniu prawdy wystarczyło powołać się na wyżej wymienione wartości. Tolerancja nie była tu jedynym, przeważającym argumentem. Kolejnym etapem było przejście do modelu, który określany jest jako tolerancja negatywna. Celem tolerancji negatywnej nie jest jeszcze zastępowanie innych pojęć samą tolerancją, ale nie podkreśla się już jej autonomiczności, lecz ogranicza się argumentację przede wszystkim do negatywnych kwalifikacji danego czynu. Natomiast tolerancja represywna coraz bardziej wpływa na uczniów w określaniu prawdy, odrzuca argumenty rozumowe oraz wartości, takie jak: odpowiedzialność, uczciwość, sprawiedliwość etc. (Legutko, 1994).

3. Prawo do holistycznego rozwoju duchowego

Kościół podkreśla szczególne znaczenie faktu, iż każdy człowiek został stworzony do nawiązywania relacji osobowych, zarówno z drugim człowiekiem, jak i Bogiem, oraz że

powinny one uwzględniać sferę duchową (Jan Paweł II, 1979). Na przestrzeni wieków rodzina była szczególnym środowiskiem przekazywania wiary, miejscem, w którym upowszechnia się fundamentalne wartości związane z formami bycia osobą ludzką. Ze względu na popularyzację hedonistycznego oraz konsumpcyjnego stylu życia w środowisku młodych coraz powszechniejszym zjawiskiem jest zaniedbywanie wymiaru duchowego. Dzieje się tak z racji błędnego interpretowania wolności i samorealizacji. Człowiek ograniczając się wyłącznie do ziemskiego życia, rzeczy materialnych, tego, co przemijalne i przyjemne, pozostaje sam dla siebie, a przecież dopiero przez dar czyniony z siebie samego dla innych może naprawdę poznać siebie (Jan Paweł II, 1994). Ponadto, otwierając się na drugą osobę kształtuje się poprzez wyrzeczenia, nie stroniące od cierpienia. Podejście do rozwoju duchowego będzie miało wymiar holistyczny wyłącznie wtedy, gdy dzieci i młodzież będą odkrywać pełnię bycia osobą ludzką. O ile przyczynę kryzysu duchowości człowieka dostrzegano wcześniej w braku zrozumienia istoty ludzkiej wolności, to w dzisiejszych czasach oczywistym staje się, że mamy do czynienia z problemem interpretacji samego istnienia człowieka (Benedykt XVI, 2012).

Przeszkodą w rozwoju holistycznego wymiaru duchowości młodego pokolenia, na którą wskazuje H. Kiereś (2001) jest myślenie scjentystyczne sprowadzające odbiór otaczającej rzeczywistości wyłącznie do nauk przyrodniczych jako jedyne źródła dostarczania prawdziwej i w pełni uzasadnionej wiedzy. W modelu życia człowieka, który odrzuca personalizm, życie ludzkie zostaje sprowadzone do działania spełniającego kryteria państwowe. Błędy filozoficzne Europejczyków, anomalie cywilizacyjne, a także nacisk obcych wzorców cywilizacyjnych przesiliły etos tradycji o charakterze łańskim. Wartością nadrzędną stał się pieniądz oraz zaspakajanie wyłącznie ziemskich potrzeb. Nadużywanie wolności, pluralizmu i jednostronnej tolerancji, przy jednoczesnym zwalczaniu Boga w sferze publicznej doprowadza do sytuacji, w której duchowość człowieka ulega degradacji. Stan anihilacji społecznej skutkuje brakiem wzorców (szczególnie chrześcijańskich) dla kolejnych pokoleń, życiem w środowisku, gdzie wyznaje się i konserwuje redukcjonistyczne patrzyenie na człowieka (tamże).

Kościół wskazuje, iż przedstawiciele nauki, wiedzy i kultury powinni w swojej codziennej pracy kierować się dobrem wspólnym, tak aby metody o charakterze naukowym, a także artystyczna twórczość, którymi się posługują, służyły rozwojowi człowieka z jednoczesnym poszanowaniem jego godności osobistej oraz moralnych i religijnych przekonań mężczyzn i kobiet (Borutka, Zawada, 2005). Człowiek jest w stanie wyjść z destrukcyjnych uwarunkowań i poczucia niepełności, które ciąży na jego osobowości i niszczą jego życie społeczne, jedynie wówczas, gdy wykształcenie obejmuje wszystkie wymiary życia człowieka i jego osobowości. Współczesna młodzież, aby doświadczać holistycznego wymiaru życia duchowego musi mieć przykład autorytetów osób dorosłych, którzy wskazują im, iż bez wartości duchowych człowiek neguje swoją zależność od źródła

własnej egzystencji, którym jest Bóg. Każdy człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boże. Wobec powyższego dla młodych ludzi powinno być powszechnym, że nauka i religia nie są czymś sobie przeciwnym, nie wykluczają siebie nawzajem, lecz są wobec siebie spójne oraz służą człowiekowi i prawdzie (Jan Paweł II, 1981).

Troska o holistyczny wymiar duchowości dzieci i młodzieży wymaga pielęgnacji prawdy historycznej. Zauważa się bowiem niebezpieczną tendencję stosowania historycyzmu traktującego prawdę w kategoriach wyłącznie współczesnych. W określaniu tego, co prawdziwe ogranicza się wszystkie argumenty do „schematów hasłowych”, które powstały na skutek panującej mody. Filozofia prawdziwa i wnioski teologiczne są sprowadzone do wymogów danej epoki, przy jednoczesnym braku krytycyzmu do tego, co jest całkiem nowe, niesprawdzone i nietrwałe. Wobec powyższego młodzi ludzie często nieświadomie myślą myślenie aktualne z prawdą, a historia wcześniejszych pokoleń sprowadzona zostaje do zbioru przestarzałych zabytków, które nie mają znaczenia dla teraźniejszości (Jan Paweł II, 1998).

Percepcja młodych zostaje zawężona do teraźniejszości i przyszłości, bez czerpania z doświadczeń, mądrości i doświadczenia przodków. Obserwując ich środowisko zauważa się szerzenie ignorancji wobec czasów przeszłych (Guzowska, 2011). Powyższe zjawisko wyraża się m.in. w braku świadomości wśród młodego pokolenia greckiej kultury, będącej kolebką poznania naukowego, a w kulturze tej stawiano ważne pytania dotyczące przyczyny ostatecznej. Ponadto, stworzono wielkie dzieła literatury i sztuki oraz postawiono pytanie o człowieka, w szczególności dotyczące jego postępowania moralnego (Jelonek, 2012). Ignorancja dotyczy również świadomości, odnoszącej się do korzeni obowiązującego prawa, tj. wpływu starożytnego Rzymu, prawa rzymskiego, do którego sięgają wszystkie współczesne systemy prawa cywilnego (Rozwadowski, 1992).

Wspólnota Kościoła, będąc świadoma ważności historyczności i kontekstualności, szczególnie w obecnych czasach, wychodzi poza teoretyczne rozróżnianie, które jest zdeterminowane czasem, odnosząc swoją naukę do chrystologicznego fundamentu, czyli tego, co się wydarzyło, tj. objawienia Boga w Chrystusie i podmiocie Tradycji. Czyni to w „obecnym dzisiaj”, które docenia przeszłość, nieustannie pielęgnuje swoją apostołskość, kierując działania ku przyszłości, przy czym jest nieustannie tym samym, jednocześnie zachowując identyczną treść swych doktryn (Knop, 2018).

Wiara dzieci i młodzieży, w czasach postępującego pragmatyzmu i sekularyzmu, jest narażona na przeświadczenie, iż mimo że treści wiary zawierają w sobie prawdę, to nie mają praktycznego odniesienia do codziennej rzeczywistości, przez co życie staje się takie, „jakby Boga nie było”, jest oddzielone od wiary. Współczesny człowiek coraz częściej odrzuca praktyki wiary na rzecz życia hedonistycznego, które jest nastawione na zyski materialne, o czym świadczą m.in. statystyki ukazujące tzw. *dominantes* i *communicantes* wśród katolików (Chat, 2009). Europejskie społeczeństwo ulega koncepcji: „Chrystus tak, a Kościół

nie". Taka postawa prowadzi do wynaturzenia prawdziwej religijności chrześcijańskiej. Młode pokolenie powinno być wychowywane do wspólnotowego przeżywania wiary, aby nie następowała w ich życiu selektywność religijna tj. wybiórcze traktowanie kwestii duchowych (tamże).

Wiara często sprowadzana jest do emocjonalnej satysfakcji i pocieszenia, w związku z tym następuje uciekanie przed religijnością autentyczną, która naturalnie dotyczy również trudu i krzyża. Dziecko posiadając prawo do holistycznego rozwoju swojej duchowości powinno być kierowane do przeżywania wiary jako drogi do Boga, a także szczęścia wiecznego. Nie jest ona środkiem do urządzania swojego życia na ziemi. Zeświecczenie zbawienia, uciekanie od problemu nieuchronności śmierci prowadzi do powstawania alternatywnych form duchowości oraz będących zagrożeniem dla dzieci i młodzieży różnego rodzaju sekt, a także ruchów o charakterze pseudoreligijnym. Skutkiem pragmatyzmu jest rozwinięcie się świeckiej alternatywy kultury, która nabiera charakteru quasi-sakralnego. Należy wskazywać dorastającym dzieciom, że świat produkuje bodźce, które mają na celu pobudzenie do chwilowego doświadczania przyjemności w życiu, czym zajmują się koncerty techniczne i rozrywkowe. Kościół ma pełny wymiar szczęścia, którego jedynym źródłem jest Bóg. Radość zmysłowa jest tylko substytutem szczęścia (Borutka, Królczyk, 2018).

Podsumowanie

Troska o chrześcijański wymiar społeczno-duchowy wychowania dzieci i młodzieży jest istotnym elementem stanowiącym o przyszłym kształcie Europy. Od tego będzie zależało szczególnie to, czy młodzi ludzie będą zdolni kształtować swoją tożsamość w sposób integralny, co w związku z zagrożeniami społeczno-duchowymi przedstawionymi w artykule jest utrudnione.

Wnioski, które wyciągnięto wskazują, iż należy podjąć działania w zakresie ochrony praw dzieci, gdyż nie są one przestrzegane. W społeczeństwie europejskim łamane jest niezbywalne prawo do życia, atakowana jest godność osobowa dzieci, odbierane są im możliwości rozwoju w bezpiecznych warunkach, postępuje proces uprzedmiotowienia, deprecjonowania wartości życia. Wskazano na potrzebę przeciwdziałania próbom społeczno-duchowej dekonstrukcji chrześcijańskiego modelu rodziny, a także ideologizacji oraz wykorzeniania obiektywnych norm i wartości moralnych. Należy wskazać na szczególną rolę rodziców jako pierwszych wychowawców dziecka i nauczycieli, którzy pełniąc funkcję autorytetu nie powinni ulegać odgórnym, politycznym strategiom ideologicznym. Zwłaszcza, że wykorzeniają one z życia dzieci holistyczny wymiar wiary, personalizizm chrześcijański, rzetelną wiedzę, historyczną wartość tożsamości Europy oraz

ukierunkowanie na dobro w działaniach podejmowanych przez człowieka, które nie ograniczają się do pragmatyzmu, ale mają na względzie perspektywę wieczności.

Powyższe wnioski mogą przyczynić się do wypracowania rozwiązań pozwalających stworzyć dla dzieci lepsze warunki społeczno-duchowe i tym samym ustrzec je przed współczesnymi zagrożeniami. Sięganie do chrześcijańskich korzeni Europy stwarza młodym pokoleniom warunki do integralnego rozwoju własnej tożsamości. Jeśli jednak nie będzie odpowiedniej identyfikacji natury procesów, które szkodzą zmianom prowadzącym do odrodzenia europejskiej jedności w wyznawanych wartościach chrześcijańskich, to kryzys tożsamości dzieci będzie ulegał pogłębianiu (Szczerki, 2017).

Bibliografia:

- Alnach, K., Rusch, K. (1995). *Rhetorik Erfolgreiche Gesprächsführung Redetechnik und Körpersprache mit Übungen und Musterreden*, München: Compact.
- Beck-Gernsheim, E. (2002). *Reinventing the Family. In Search of New Lifestyles*, Cambridge: Polity.
- Benedykt XVI. (2012). *Kto broni Boga ten broni człowieka*, (w:) A. Bujak, W. Chrostowski (red.). *Dyktatura gender*, 75-77, Kraków: Biały Kruk.
- Borutka, T. (2000). *Prawa osoby ludzkiej podstawą życia społecznego w świetle nauczania Kościoła*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Borutka, T., Królczyk, M. (2018). Wychowanie religijne w rodzinie w świetle nauczania Kościoła, *Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne*, 19, 33-50.
- Borutka, T., Zawada, S. (2005). *Musicie być mocni w wierze. Przestanie Papieża Jana Pawła II do współczesnego człowieka*, Bielsko-Biała: Instytut Teologiczny im. św. Jana Kantego.
- Butler, J. (1990). *Feminism and The Subversion of Identity*, United States of America: Routledge.
- Chat, E. (2009). *Religia w życiu człowieka*, Sandomierz: WDS.
- Gentile, E. (2006). *La democrazia di Dio. La religione americana nell'era dell'impero e del terrore*, Bari: Editori Laterza.
- Gergen, K. (2000). *An Invitation to Social Construction*, London: Sage.
- Guzowska, L. (2011). *Duchowość ponowoczesna. Idee, perspektywy, prognozy*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Hargie, O., Dickson, D. (2004) *Skilled interpersonal communication*, London: Routledge.
- Huntington, S.P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*, New York: Simon & Schuster.
- Jan Paweł II. (1998). Encyklika *Fides et Ratio*, Rzym: Vatican.
- Jan Paweł II. (1994). List do Rodzin. *Gratissimam sane*, Rzym: Vatican.
- Jan Paweł II. (1981). *Odpowiedzialność nauki i technologii*, (w:) M. Radwan, T. Gorzkula, K. Cywińska (red.), *Wiara i kultura*, 115-124, Rzym: Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej.

- Jan Paweł II. (1979). Encyklika *Redemptor homini*, Rzym: Vatican.
- Jelonek, T. (2012). *Kultura grecka a Nowy Testament*, Kraków: Petrus.
- Kaliszuck, Z. (2016). *Zmanipulowany umysł*, Kraków: Wydawnictwo M.
- Kiereś, H. (2001). *Personalizm czy socjalizm. U podstaw życia społecznego*, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne.
- Knop, J. (2018). Hermeneutyka reform – reforma hermeneutyki. Rozwój i odnowa Tradycji Kościoła, *Warszawskie Studia Pastoralne*, 1, 38, 205-218.
- Legutko, R. (1994). *Etyka absolutna i społeczeństwo otwarte*, Kraków: Arcana.
- Michelmann, H., Nayudu, P. (2006). Cryopreservation of human embryos, *Cell and Tissue Banking*, 7, 2, 135-141.
- Neufeld, G., Mate, G. (2006). *Unsere Kinder brauchen uns*, Bremen: Genius.
- Niewińska, A. (2014). *Raport o gender w Polsce*, Warszawa: Fronda.
- Nykiel, M. (2014). *Pułapka gender*, Kraków: Wydawnictwo M.
- Peeters, M.A. (2007). *The globalization of the western cultural revolution*, Rotterdam: Sense Publishers.
- Reich, W. (1974). *Psicologia di massa del facismo*, Milano: Mondadori.
- Ricoeur, P. (1969). *Le Conflit des interprétations. Essais d'herméneutique*, Paris: Le Seuil.
- Rozwadowski, W. (1992). *Prawo rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Poznań: Ars boni et aequi.
- Schwager, R. (2003). *Religion erzugt Gewalt – Einspruch*, Munster: LIT.
- Schirrmacher, F. (2006). *Minimum. Vom Vergehen und Neuenstehen unserer Gemeinschaft*, Munchen: Pantheon.
- Shonkoff, J., Philips, D. (2000). *From Neurons to Neighborhoods. The Science of Early Childhood Development*, Washington: National Academy Press.
- Sikora, A. (2011). *Życie ludzkie w fazie przedimplementacyjnej w dokumentach Rady Europy w aspekcie moralnym*, Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Szczerski, K. (2017). *Utopia europejska. Kryzys integracji i polska inicjatywa naprawy*, Kraków: Biały Kruk.
- Szymański, Ł. (2009). *In vitro*, Kraków: Petrus.
- Ślipko, T. (2004). *Zarys etyki ogólnej*, Kraków: WAM.
- Wiater, E. (2009). *Naprotechnology. Ekonomia płodności*, Kraków: Wydawnictwo eSPe.
- Wojciechowski, M. (2005). *Pochodzenie świata, człowieka, zła. Odpowiedź Biblii*, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.